

М. Б. Закіров, кандидат історичних наук, докторант, м. Луганськ

УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ У СВІТЛІ ПОЛІТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ ДІЯЧІВ РОСІЙСЬКОГО ЗАРУБІЖЖЯ

Процеси глобалізації в сучасній Україні відбуваються в умовах зростаючого біполярного зовнішнього впливу. Тому вагомим чинником вироблення зваженої і адекватної політики держави стає визначення істинної мотивації партнерів з урахуванням історичного досвіду і пануючих ідеологічних концепцій. Зокрема, у сучасній Російській Федерації останніми роками спостерігається зростання інтересу до творчої спадщини вчених російської післяреволюційної еміграції (докладніше про це див.: Актуалізація політичних концепцій російського зарубіжжя у риторичі і політиці сучасної Росії) [1].

Поряд з іншими ілюстрацією ідеологічного підґрунтя сучасних російсько-українських відносин є думки одного із засновників євразійського руху М. Трубецького. Зокрема, оцінюючи розвиток українізації, він зазначав: «... на Україні переважає прямо-таки намагання повного культурного сепаратизму» [2, с. 179]. А одним із чинників цього сепаратизму він уважав «...наплив галиційської інтелігенції, національна самосвідомість якої цілком спотворена як багатовіковим прилученням до католицизму, так і польським рабством і тією атмосферою провінційно-сепаратистської національної (точніше мовної) боротьби, яка завжди була притаманна колишній Австро-Угорщині» [2, с. 179]. Отже, становлення і розвиток суверенної української культури, а в сучасних реаліях — і держави для деяких послідовників євразійської концепції сприйматиметься як вияв сепаратизму, причому ще й спотвореного галиційським впливом.

Ще більш різко висловлювався інший і навіть більш відомий діяч російського зарубіжжя філософ М. Бердяєв: «...українці, які здійснюють відступництво від народу Пушкіна і Достоевського, відкидають російську мову в ім'я малоросійського наріччя і розділяють Росію» [3, с. 167]. Російській філософ писав ці слова у часи повалення і розпаду Російської імперії. Проте сьогодні вони знову набули актуальності, оскільки розпад СРСР несподівано виявився далеко не остаточним і завершеним фактом, як це недавно бачилося світу. Ми стали свідками загрозливого рецидиву, ідеологічним підґрунтям якого може бути твердження М. Бердяєва: «Перемагають духи партикуляризму, провінціалізму, сепаратизму... Заперечується з різних боків існування Росії, російського народу, російської ідеї. Великий російській народ поступається місцем новим, приватним, малим утворенням, він розтросчений... дрібно-гоїстичними національними самоутвердженнями» [3, с. 167].

Філософ наголошував на тому, що не має ні великоруської, ні малорусь-

кої культури, а є лише єдина руська культура. Слід зазначити, що М. Бердяєв не відкидав очевидні факти і не намагався їх приховати. Він лише інтерпретував їх у потрібному ключі. Зокрема, наявні відмінності культур він визнає, але визначав як «провінційно-обласні» відмінності Великої Росії і Малоросії, що, на його думку, лише підтверджує єдність російської національності, культури і російської держави, що осягає безліч провінційних особливостей [3, с. 168].

Однак заради справедливості слід підкреслити, що М. Бердяєв виступав не з позицій великоросійського шовінізму. Він наполягав на єдності рівнозначних і рівновеликих складових російської культури і державності. Але, на жаль, його сучасні послідовники й інтерпретатори втрачають зазначені зваженість, поміркованість і певну толерантність суджень.

Інший російській філософ І. Ільїн оцінював можливий сценарій пострадянського розвитку з позицій необхідності збереження державної єдності. На його думку, якщо «волелюбні і демократичні» зусилля тимчасово досягнуть успіху і Росія буде розчленована, це призведе до виникнення «держав», що не мають беззаперечної території, авторитетних урядів, беззаперечно національного населення. На його думку, у ці держави похлине потік іноземних авантюристів, наймитів сусідніх держав (з числа емігрантів), іноземних шукачів пригод, спекулянтів і «місіонерів». «Усе це буде зацікавлено у затягуванні хаосу, у протиросійській пропаганді, в політичній і релігійній корупції... З'являтимуться нові жадібні, жорстокі і безсовісні «псевдогенерали», здобуватимуть собі «субсидії» за кордоном і починатимуть нову різанину» [3, с. 356]. Як вражає точно характеризував майже століття тому філософ окремих діючих осіб і реалії українського сьогодення.

Слід зазначити, що І. Ільїн попереджав нас і про інше: «Розчленування Росії має свої межі. Доки ведуться розмови, доки політичні доктринери висувують “спокусливі” лозунги... доки вони вважають Росію кінченою і похованою, а тому беззахисною, — справа її розчленування може виявитися вирішеною і легкою ... але одного дня Росія отямиться і заговорить; тоді вирішене виявиться проблематичним і легке важким. Росія, як здобич, кинута на розкрадання ... викличе до життя неймовірні і неприйнятні загрози для людства» [3, с. 358].

Проте, як засвідчили останні події, справа прогнозування російської політики — річ занадто невдячна. Треба пам'ятати слова Отто фон Бісмарка, який свого часу, оцінюючи політику Росії, казав «... на кожную вашу хитрість вона відповість своєю непередбачуваною дурістю».

ЛІТЕРАТУРА

1. Закіров М. Б. Актуалізація політичних концепцій російського зарубіжжя у риторичі і політиці сучасної Росії / М. Б. Закіров // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук : матеріали III всеукр. наук. конф. з міжнар. участю (м. Дніпропетровськ, 20 груд. 2013 р.) : у 5 ч. – Д. : Інновація, 2013. – Ч. 4. – С. 164–166.
2. Трубецкой Н. С. К украинской проблеме / Н. С. Трубецкой // Евразийский современник. – Париж, 1927. – Кн. 5. – С. 165–184.
3. Бердяев Н. А. Россия и Великороссия / Н. А. Бердяев // Накануне. – 1918. – № 3. – С. 4–5.
4. Ильин И. А. Что сулит миру расчленение России / И. А. Ильин // Ильин И. А. Наши задачи. Статьи 1948–1954 гг. : в 2 т. Т. 1. – М. : Айрис-пресс, 2008. – С. 347–359.
5. Афоризмы Отто фон Бисмарка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.orator.ru/bismarck.html>.

Н. П. Пашина, кандидат історичних наук, доцент, м. Луганськ

КРИЗА ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ФАКТОР

Проблема формування консолідованої політичної ідентичності в Україні є одним з найактуальніших завдань, що постають перед Українською державою і суспільством. Недостатньо виражена загальнонаціональна ідентичність загострює суперечності між ідентичностями та конфліктність політичного процесу, що, у свою чергу, підсилює фрагментацію суспільства, може спровокувати громадянське протистояння, аж до розколу держави. Події в Україні наприкінці 2013 — початку 2014 р., ситуація з Кримським півостровом та хвилювання на Південному Сході продемонстрували відсутність консенсусу в українських громадян з багатьох важливих проблем суспільного розвитку, що дає змогу констатувати кризу політичної ідентичності в сучасній Україні.

Криза ідентичності характерна для багатьох сучасних держав, що свідчить про швидкісну динаміку розвитку сучасних суспільств, бо сама криза ідентичності є попередником нових витків суспільного розвитку.

Криза національної ідентичності стала, за висловом С. Хантінгтона, «глобальним феноменом» [1, с. 12–13]. У роботі «Хто ми? Виклики американській національній ідентичності» С. Хантінгтон відзначає, що криза ідентичності характерна сьогодні для всіх націй незалежно від «статусу успішності». Ці питання однаково важливі як для молодих держав, що ви-